

קובץ

בשערי הזמנים

חנוכה

מאמרי מוסר והתבוננות שנאמרו ע"י
רבינו מרן המשגיח שליט"א
ביאור עבודת ימי החנוכה הבעל"ט

ישיבת פוניבז'

לעילוי נשמת
מרן ראש הישיבה שר התורה והיראה
רבינו אשר בן הרה"צ בנימין זאב דויטש זצוקללה"ה
העמיד תלמידים הרבה בישיבתנו הקדושה
נשרפה התורה עם נרתיקה
ביום המר והנמהר
ט"ו לחודש כסליו ה'תשפ"ה
ת. נ. צ. ב. ה.

ניתן להשיג:

גבעת הישיבה - בני ברק

'חכמה ומוסר' - פנימי

כל הזכויות שמורות

תוכן המאמרים

מאמר א'

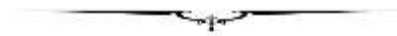
הנצחון האמיתי על מלכות יוון
תיקון ה'מלומדה' - "נתרשלו בעבודה".....ה

מאמר ב'

'נס חנוכה - מורה דרך לדורות'
מהות מלחמת החשמונאים ביוונים.....'ג

מאמר ג'

מהות 'להשכיחם תורתך'
- 'חשכה זו יוון'.....כב

אשה יראת ה' היא תהלה

לע"נ הרבנית הצדקנית

מרת שרה ב"ר אהרן דסלר ע"ה

חכמת לב וטובת עין, יראת ה' היא אוצרה

בימי החושך נסכה בבנות ישראל עוז ותעצומות

במשך שנות דור קוממה רבות מעפר ויצקה בהן חיי רוח

באמונתה היוקדת העמידה דורות לתפארת

והנחילה מהרוממות והאצילות שינקה מגדולי ליטא

נלב"ע ג' אדר ה'תש"פ

ת. נ. צ. ב. ה.

מאמר א'

הנצחון האמיתי על מלכות יוון תיקון ה'מלומדה' - "נתרשלו בעבודה"

גלות יוון - מלחמת הדת

ידועים דברי המדרש (בראשית רבה ב, ד) שארבעת הגלויות שכלל ישראל צריכים לעבור בדרך אל הגאולה השלימה נרמזו בפסוק השני שבתורה, מששת ימי בראשית, "והארץ הייתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום", ומבארים חז"ל "תוהו - זו בבל, ובוהו - זו מדי, וחושך - זו יוון, על פני תהום - זו אדום". אמנם ישנו חילוק מהותי בין גלות יוון לשאר הגלויות, כי בכל הגלויות באו האויבים להשמידנו, להרוג את הגופים, להשמיד ולאבד את עם ישראל מעל פני האדמה, אולם היוונים לא באו להרוג את הגוף, הם חיפשו לבטל את ה'נשמה' של כלל ישראל, את הפנימיות הרוחנית, את הקדושה והדבקות לקב"ה, את זה באו היוונים לבטל.

ולכן, מי שהסכים להתיוון ולקבל על עצמו את תרבותה של יוון, לא נגעו בו היוונים לרעה, כי כל מלחמתם הייתה לא להרוג את כלל ישראל אלא להטמיע בהם את תרבות יוון הקלוקלת ולהרחיק את עם ישראל מאביהם שבשמים. אשר על כן, כאשר נכנסו היוונים לבית המקדש הם לא החרیبו אותו כמו שעשו הבבלים והרומאים, הם השאירו אותו על עומדו, אבל הם טימאו את כל השמנים, הם העמידו צלם משוקץ בראש המזבח, כי כל מטרתם הייתה לחלל את קדושת בית המקדש ולא להחריבו.

וכך כותב הרמב"ם בתחילת הלכות חנוכה [המקום היחיד שבו הרמב"ם מקדים לספר את המעשה שעליו נסובות ההלכות], וז"ל "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות וכו' וטימאו הטהרות", זה מה שרצו היוונים, לא להניח להם לעסוק בתורה ובמצוות, לטמא הטהרות ולגזור גזירות על הדת.

מהו ההבדל בין חנוכה לפורים?

ובזה מבאר הלבוש (תר"ע סעי' ב) מדוע בפורים תיקנו משתה ושמחה ומשלוח מנות ואילו בחנוכה הייתה התקנה רק בהלל והודאה אולם אין מצווה במשתה ושמחה, כיוון שבפורים הייתה הגזירה על הגוף, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, טף ונשים, וממילא ההצלה הייתה **הצלת הגוף** ועל כן קבעו משתה ושמחה לגוף על הצלתו. אולם בחנוכה כל הגזירה הייתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", זה כל מה שרצו היוונים, ומי שנכנע להם והסכים לקבל את דרכם לא נגעו בו לרעה, ממילא ההצלה הייתה **הצלת הרוחניות** שלא הצליחו לבטל ולהשכיח את התורה והמצוות, ולכן ההודאה גם היא בהלל והודאה ולא במשתה ושמחה.

כשיש 'התרשלות בעבודה' - נלקחת העבודה

אמנם הב"ח (תר"ע סעי' ד) מבאר גם הוא על דרך זה באופן שונה מעט, שההבדל בין חנוכה לפורים טמון **בטעם הגזירה**. דבפורים סיבת הגזירה הייתה מפני שנהנו מסעודתו של אחשוורוש (מגילה יב, א) ולכן נגזרה הגזירה לאבד את הגופים שנהנו מאכילה של איסור, וכאשר עשו תשובה בצום ובכי ומספד ותיקנו חטא זה נתבטלה הגזירה ולזכר נס זה קבעו חז"ל יום טוב במשתה ושמחה ומשלוח מנות.

אולם בחנוכה הייתה הגזירה מפני ש"**נתרשלו בעבודה**", ולכן הגזירה עליהם היתה לבטל מהם את העבודה לגמרי, וביאור הענין הוא על פי היסוד שלימדונו בעלי המוסר שכאשר אדם מזלזל בקיום מצווה מסויימת, מגלגלים עליו מן השמים שיקשה עליו יותר לקיימה, כי אם אדם לא מעריך מספיק את מתנות שמים שניתנו לו אזי ח"ו הם נלקחים ממנו, ופעם סיפר ר' מיכל פיינשטיין שכאשר גזרו בפולין על השחיטה אמר המשגיח ר' ירוחם שכך היא הנהגת שמים, שכאשר לא מעריכים ומכבדים את המצווה כראוי נוטלים אותה מאיתנו, וכנראה שלא נזהרנו מספיק בהקפדה על כשרות המאכלים ומשום כך ניטלה מאיתנו והוקשה עלינו האפשרות לאכול בשר כשר.

וכן ידוע המעשה המובא בספר 'כתר ראש' (אות כ"א) שבעת חתונת בנו של ר' חיים וואלוז'נער, התפללו באכסניה ולא היה שם ספר תורה ורצה ר' חיים ללכת למקום שיש

ספר תורה אולם היה שם רב זקן שביטל את דעתו ואמר שאין צורך ואכן הגר"ח הסכים לדעתו ולא שמע את הקריאה וכשחזר לביתו נתגלה שהספר תורה נגנב מבית מדרש. אמר הגר"ח שבוודאי הסיבה לכך היא מפני שזלזל בחובת הקריאה, ומיד נכנס לחדר מיוחד והתפלל והתנוודה שם על ביטול הקריאה שהיה אצלו. ומספר שם שעוד בהיותו בתוך החדר הגיע הבשורה שנמצא ספר התורה, אבל דבר מופלא שהיה שם שהיריעה הזו של אותה פרשה שהיו צריכים לקרוא הייתה חסרה מתוך הספר, ואז אמר ר' חיים שבוודאי הוא בגלל שלא העריך מספיק מצווה זו ולכן גלגלו עליו כך מן השמים.

על ידי מסירות נפש - חזרה העבודה

וממשיך הב"ח ומביא שם את דברי המדרש "שגזר עליהן אותו הרשע לבטל התמיד, ועוד אמר להם מצוה אחת יש בידם אם אתם מבטלין אותה מידם כבר הם אבודין, ואיזה? זה הדלקת מנורה שכתוב בה 'להעלות נר תמיד', כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין. עמדו וטימאו כל השמנים וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה', **על כן נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה, ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב**".

ודברים אלו טעונים ביאור, הלא הגזירה של היוונים לא הייתה רק על עבודת בית המקדש, היוונים הרי גזרו על שבת וחודש ומילה ולימוד תורה והבאת ביכורים ועומר, וגם על המצוות הללו החשמונאים מסרו את נפשם, ומדוע כותב המדרש שמסרו את נפשם רק על החזרת העבודת לבית המקדש ומשום כך זכו לנס בהדלקת נרות המנורה?

'נתרשלו בעבודה' - שורש לכל הירידה הרוחנית

אלא הביאור הוא כי החשמונאים פשפשו במעשיהם ובדקו ומצאו שסיבת כל הצרות והגזירות שבאו עליהם מהיוונים שורשם טמון במה ש"נתרשלו בעבודה", זה השורש של כל הירידה הרוחנית שגרמה שתהיה ליוונים היכולת להשתלט על כלל ישראל ולגזור גזירות, כי כאשר מתרשלים בעבודה, אין הכוונה שלא מקיימים, אלא אפילו כשעושים את הכל בדיוק לפי כל כללי ההלכה, אבל חסר את הפנימיות, את

ההערכה, את המרץ והדחף, זה מה שגורם להתרשלות, וכאשר חסר בזה ממילא גם כל שאר העבודה מושפעת, ממילא גם השבת לא אותה שבת והתורה לא אותה תורה ואז יכולים היוונים לבוא ולגזור גם על זה.

ומכיוון שכך, ברור הוא כי הנצחון על היוונים הוא לא מסתכם בלהרוג את היוונים, הנצחון האמיתי על היוונים הוא באותו מקום שבו הם נלחמו, ואם המלחמה של היוונים הייתה להכניס את תרבות יוון, לבטל את העבודה ולטמא את כלל ישראל ולהרחיקם מאביהם שבשמים, אזי הנצחון הוא לעשות את ההיפך מזה, לחזור להעמיד את הדת, להדליק את הנרות ולהקריב קרבנות בקדושה ובטהרה. זה הנצחון האמיתי על היוונים.

הניצחון האמיתי על היוונים - הדלקת המנורה בשמן טהור

ולפי זה מיושבת קושיית הפני יהושע (שבת כא, ב) מדוע הוצרכו לנס פך השמן הלא "טומאה הותרה בציבור" והיה מותר להם להדליק את המנורה בשמן הטמא שטימאו היוונים ולמה היה צריך לעשות כזה נס גדול שיספיק פך השמן לשמונה ימים.

אלא הביאור הוא שהא גופא עצם הנצחון, להמשיך ולהדליק בשמן טהור!! ואף שבאמת מצד הדין היו יכולים להדליק את המנורה בשמן טמא אבל החשמונאים רצו לסמל את הנצחון על היוונים, והנצחון הזה הוא רק בהחזרת הטהרה והקדושה לכלל ישראל, וממילא הנס היה שיוכלו להדליק את המנורה בשמן טהור ובכך להשלים את הנצחון על היוונים, כיוון שעצם הריגתם של היוונים עדיין איננו נצחון, הנצחון האמיתי על היוונים הוא לבטל את גזירותיהם, את תרבותם, את טומאת תרבות יוון והחזרת הטהרה לכלל ישראל.

ובזה גם נבין את דברי ה'חכמת שלמה' (סי' תרפ"ג) שפוסק שאם יש לאדם אפשרות לקיים רק מצווה אחת, או הדלקת נרות חנוכה או לומר הלל, עדיף שיאמר את ההלל משידליק נרות. והביאור הוא מכיוון שעיקר ותכלית הדלקת הנרות היא ההלל והודאה שיש בהם, החזרת העבודה לבית המקדש, עבודה שבלב, ולכן עדיף שיאמר הלל ויקיים את תכלית היום בעבודת הלב בהלל והודאה.

על מה נקבע החג - על נס המלחמה או נס פך השמן?

ועל פי הדברים הללו מתיישבת הסתירה שתמהים העולם, שהנה בחנוכה התרחשו שני ניסים עצומים, הנס הראשון הוא נס המלחמה, קומץ של אנשים נלחמים עם המעצמה הכי גדולה בעולם, עם האנשים הכי גיבורים בעולם, אנשים שהעריצו וטיפחו את תרבות הגוף וחיזוקו, שהיו שולחים את בניהם להילחם עם שוורים ופילים בשביל לחנכם לגבורה, ומולם עומדים קבוצה של אנשים שלא בדיוק שומרים על כללי הבריאות... והם מצליחים לנצח אותם, גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים וזדים ביד עוסקי תורתך.

והנס השני שנעשה בחנוכה הוא לאחר שניצחו החשמונאים את המלחמה ונכנסו לבית המקדש וכל השמנים שהיו שם נטמאו בידי היוונים ומצאו פך אחד של שמן טהור והספיק להם לשמונה ימים.

והנה כאשר הגמרא שואלת "מאי חנוכה?" ומפרש רש"י שהשאלה היא "על איזה נס קבעוה", והגמרא מספרת את הנס משמע באופן ברור שעיקר הנס היה נס פך השמן ועל זה קבעו את ההלל והודאה. וכך גם כתב התוס' (תענית כח, ב ד"ה ויום) שהטעם שגומרים את ההלל בכל שמונת ימי החנוכה הוא מפני שהנס נמשך שמונה ימים ו"כל שמונת הימים היה הנס מתגדל" ועל כך תיקנו הלל והודאה שמונה ימים והיינו על הנס של פך השמן.

אולם מאידך בנוסח "הנרות הללו" שמובא במסכת סופרים (כ, ד) ותיקנו לאומרו לאחר ההדלקה, לא מוזכר כלל נס פך השמן רק מודים על התשועות ועל המלחמות. וגם בתפילת "על הניסים" לא הוזכר נס פך השמן ואילו נס המלחמה מפורט שם באריכות ובהרחבה ש"רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם" ואין נמסרו "רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים וכו'", ורק בסוף הוזכר ברמז ש"הדליקו נרות בחצרות קדשך". וגם בדברי רש"י (פסחים קיז, א ד"ה ועל) משמע שתקנת ההלל והודאה של חנוכה הייתה על הגאולה מיד היוונים וההצלה מן המלחמה ולא על נס פך השמן. והתמיהה עולה, על מה נקבעו הימים הללו להודות ולהלל, על נס המלחמה או על נס פך השמן?

נס פך השמן - השלמת נס המלחמה

ולפי המתבאר לעיל שעצם הניצחון על היוונים איננו הריגתם של היוונים והשמדתם, אלא ביעור השיטה, התרבות, הטומאה, זהו הניצחון האמיתי כי כל זמן שטומאת יוון עדיין קיימת גם גלות יוון עדיין קיימת, הרי שנס פך השמן הוא לא נס נפרד אלא הוא בעצם החלק היותר נכבד של נס הנצחון במלחמה, כי הדלקת הנרות בקדושה וטהרה בבית המקדש היא בעצמה ההוכחה על השלמת הנצחון על היוונים, זוהי השמדתה הסופית של תרבות יוון ושלטתה.

ולכן "הנרות הללו שאנו מדליקים" נתקנו אכן על התשועות ועל המלחמות, אבל על המלחמה האמיתית שמתבטאת בעצם הדלקת הנרות. וכן ב"על הניסים" שמסיימים ב"והדליקו נרות בחצרות קדשך" אין זה נוסף אלא זה סיום תיאור הניצחון על היוונים, בעצם מה ש"באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך", השיבו את הטהרה לכלל ישראל ואז כש"הדליקו הנרות בחצרות קדשך" היה השלמת הנצחון האמיתי באופן מלא.

'נתרשלו בעבודה' - כשאין הכרה בערך המעשים

את היסוד הזה צריכים אנו לשנן לעצמנו תדיר, בכל עת ובכל שעה, לשבת עם עצמנו ולהתבונן עם מה אנו יוצאים מימי החנוכה, עם היסוד הגדול הזה שגילה לנו הב"ח שאדם יכול לעסוק בדברים הנעלים והמרוממים ביותר, לעבודת בבית המקדש את עבודת הקרבנות, אבל למרות זאת הוא נשאר בפנימיותו באותו מצב, זה לא משפיע עליו כלל.

וזה קורה כאשר העבודה היא באופן של 'התרשלות', כמו אדם הלבוש באופן מרושל אין הכוונה שחסר לו איזה בגד אלא שכל הלבוש שלו הוא מרושל, קרוע, מרופט ולא נאה. זה הכוונה ש"התרשלו בעבודה", לא נחסר להם בעצם העבודה, כלפי חוץ הם קיימו את הכל כראוי, אבל העשייה הזו הייתה באופן של התרשלות, שחסר בה הכוונה הפנימית הראויה.

וכאשר אדם מקיים את המצוות באופן כזה, כשהוא לא מנצל את הכוחות שנתנו לו מן השמים, אם הוא לא מעריך את הכלים שהוא קיבל ומשתדל לפעול איתם את

המקסימום שהוא יכול, אז בסופו של דבר לוקחים לו אותם. וזה מה שנאמר במשנה באבות (ד, ט) "כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני", כי אם כאשר היה לך את כל האפשרויות והיכולות, את היישוב הדעת לשבת ולעסוק בתורה מתוך הרווחה לא עשית זאת, אזי יקחו ממך את הכלים הללו, את היישוב הדעת ותצטרך לעסוק בתורה מתוך עוני.

כשאדם מנצל את כוחותיו - זוכה לכוחות נוספים

ואם במידת פורענות כך, מידה טובה מרובה, וכמ"ש החובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג החשבון העשרים ואחד) שכאשר אדם עושה את מה שבכוחו ומנצל את הכלים והיכולות שניתנו לו מן השמים כראוי, אז מן השמים מוסיפים לו עוד כוחות, וכפי שיכולים אנו לראות אנשים שזכו ללמוד ולדעת את כל התורה כולה עד שלפעמים אנו עומדים משתוממים, היאך הם הצליחו להגיע לידיעת התורה כה מופלגה? והתשובה היא שכאשר אדם מנצל את הכוחות הטבעיים שלו, מן השמים מוסיפים לו עוד ועוד כוחות למעלה מדרך הטבע, הרבה יותר ממה שהיה לו קודם לכן.

רבינו יונה כותב (שערי תשובה ב, ט) "והנה אנשים צדיקים וישרים בלבותם, שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם, וינהמו על חטאיהם כנהמת ים, ועל אשר קצור קצרה ידם מעבודת השם", אדם שהוא עובד את ה' וכל שאיפתו רק לעשות רצונו ולמלא את ימיו בתורה ומצוות, 'שאגה לו כלביא תמיד' בתוך נפשו, זעקה היוצאת מקירות הלב בשאיפה להוסיף ולדעת וללמוד ולעבוד את ה' בכל כוחו ובכל נפשו.

השאגה מקירות הלב - לנצל את הכוחות שניתנו לנו

זה עלינו לזכור ולשנן לעצמנו השכם והערב, את הזעקה הגדולה העולה אלינו מדברי הב"ח, שאפשר להיות כהנים שעובדים בבית המקדש תמידים כסדרם, אבל אם זה באופן של התרשלות ח"ו אזי זה גורם שכל העבודת ה' תחסר מעלתה ודרגתה עד שיכולים היוונים לבוא ולגזור לבטל את המצוות. והשאגה הגדולה שצריכה לעמוד כנגד, הרצון והשאיפה האמיתית לקיים את כל המצוות כראוי, לעסוק בתורה בכל רגע פנוי,

לעבוד את ה' בתפילה בכוונה, ולתקן ולשפר את מידותינו, זה התיקון כנגד ההתרשלות, זה הניצחון האמיתי על תרבות יוון וטומאתה.

אנו נמצאים בשנים אלו בתקופה שנתנו לנו מן השמים מתנה נפלאה, שוהים בין ארבעת כותלי הישיבה המגינים ומסוככים עלינו מכל מה שקורה בחוץ, יש לנו את האפשרות להתנתק מכל מה שנעשה בעולם ולשקוע אך ורק בד' אמות של הלכה. ולכן, דווקא כעת בימים הללו, ימי החנוכה, צריכים אנו לשמוע את השאגה היוצאת מן הלב ולנצל יותר את הכוחות המופלאים הללו, את האפשרויות המיוחדות שנתנו לנו מן השמים ולמלא את ימינו בלימוד התורה, בקיום המצוות, בחיזוק בתפילה ועבודת ה', וכך נזכה שתתבטל כוחה של תרבות יוון וטומאתה ותתרבה הקדושה והטהרה בכלל ישראל ובמהרה נזכה לגאולה השלימה יחד עם שאר כלל ישראל אכי"ר.

(נמסר בישיה"ק יום ב' כ"ח כסלו, נר ה' דחנוכה תשפ"ד)

מאמר ב'

'נס חנוכה - מורה דרך לדורות' מהות מלחמת החשמונאים ביוונים

מלכות יון - "חושך על פני תהום"

הוזכר כבר כמה פעמים דברי הרמח"ל שכותב כי המועדים אינם רק מאורעות שקרו לפני שנים רבות אלא ההשפעות שלהם קיימות עד עצם היום הזה וז"ל "בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו" (דרך ה' ד, ז), דהיינו כי בכל שנה מחדש מתעוררים בעולם אותם כוחות והשפעות שהיו בזמן החשמונאים, וכפי שהגדיר זאת המכתב מאלהו (ח"ב עמ' 21) כי הזמן אינו עובר על האדם אלא האדם נוסע בתוך הזמן וכל שנה מחדש באותו הזמן הוא מגיע לאותה 'תחנה' שוב פעם, שם מתגלים מחדש כל ההשפעות השייכים לאותו הזמן, ממש כפי שהיה בעת שהתחדשו בעולם.

והנה כלפי תקופת שלטון היוונים על כלל ישראל איתא במדרש (בראשית רבה ב, ד) על הפסוק "והארץ הייתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום" וז"ל המדרש "רבי שמעון בן לקיש פתר קרא בגלויות", ומבאר העץ יוסף שהכוונה היא שאותם מצבים שהיו בתחילת הבריאה הם סימן למצבים שיבואו אחר כך במשך שנות קיום הבריאה, ובפירוש 'נחמד למראה' מוסיף שהנה תכלית הבריאה היא להגיע אל הגאולה השלימה ולצורך זה ניתן לנו יום הכיפורים שיכפר לנו על עוונותינו וכך נזכה להגיע לגאולה, אך ריש לקיש סבר שפעמים אין יום הכיפורים מספיק לעורר ולהביא אותנו לתשובה שלימה כדי למרק את העוונות הקודמים ולזה ייסורי הגלות באו כדי למרק עוונותינו ולהביא את העולם אל תכליתו.

וממשיך ריש לקיש ומפרט "והארץ הייתה תוהו - זה גלות בבל שנאמר 'ראיתי את הארץ והנה תוהו, ובוהו - זה גלות מדי שנאמר 'ויבהילו להביא את המן', וחושך - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהייתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל". ויש להתבונן מדוע רצו היוונים שכלל ישראל

יכתבו דווקא על קרן השור? מה הייתה המשמעות של כתיבת משפט זה על קרן השור שהיוונים גזרו שכולם חייבים לכתוב זאת?

"אין לכם חלק באלוקי ישראל" - חיסרון בקבלת העול

יש המבארים בפשטות שכוונת היוונים הייתה לבטא את תפיסת עולמם שהכל טבע ואין שום כוח רוחני המנווט את העולם, הכל הוא רק כפי מעשי האדם וכוחותיו, והשור באותם ימים היה מקור הפרנסה של רוב האנשים שהיו עובדי אדמה והיו חורשים אותה בעזרת השור, ואת זה רצו היוונים לבטא, שהכל הוא אך ורק טבע, השור הוא המפרנס ולא שום דבר אחר.

אמנם ברש"י (שם על המדרש) וכן בפירוש 'יפה תואר' מבארים מדוע גזרו היוונים לכתוב דווקא על קרן השור משום שהם טענו לכלל ישראל ש"כיוון שעשיתם תבנית שור, מאותה שעה גיליתם בדעתכם שאין לכם חלק בו", זאת אומרת שאף על פי שכלל ישראל עשו תשובה על חטא העגל והקב"ה אמר למשה רבינו "סלחתי כדברך", באו הפילוסופים היוונים וטענו לכלל ישראל שאכן הקב"ה בחר בכם להיות לו לעם אבל ברגע שעשיתם את העגל וכפרתם בו "אין לכם מאז חלק באלוקי ישראל", כיוון שאם פעם אחת עשיתם את העגל גיליתם בדעתכם שאין אתם מקבלים את מלכותו עליכם באמת בכל מצב, אין לכם קבלת עול מלכות שמים אמיתית, כי קבלת עול אמיתית היא רק כאשר היא קבועה ובלתי משתנה, ואם פעם אחת אדם אומר 'כעת זה לא מתאים לי ולכן לא אעשה' הרי זה מגלה כי כל מה שעשה עד היום הוא רק משום רצונו הפרטי ולא משום קבלת העול שלו, כפי שאצל בני נח כלפי שבע המצוות שנצטוו עליהם אמרו בגמרא שקיומם הוא בגדר של "אינו מצווה ועושה" כיוון שלא עושים מצד הציווי אלא מצד רצונם.

היוונים כפרו בשליטת האדם בעולם

ואת זה ניסו היוונים להוכיח כי כך הם פני הדברים אצל כלל ישראל שהם אומה ככל האומות, היוונים ניסו לקעקע ולכפור בכך ש"חלק ה' עמו", הם טענו כי אין לכלל ישראל את הייחודיות שניתן להם הכוח לשלוט בעולם ולקבוע ולשנות דברים בעולמות העליונים, מה שאין לכל שאר האומות, וכפי שכותב הרמב"ן (ויקרא יח, כה) שמביא את הפסוק "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים וגו' כי חלק ה' עמו וגו'.

כי השם הנכבד ברא הכל, **ושם כוח התחתונים בעליונים** ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר נודע באצטגנינות. וזהו שנאמר 'אשר חלק ה' אלוך' אותם לכל העמים', כי חילק לכולם מזלות בשמים, וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם. אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא, נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו", הקב"ה נתן לכלל ישראל את הכוח לשלוט אף בעליונים, על ידי התורה שנתן להם.

וכך כותב בהגהות וחידושים להגאון רבי אלעזר משה הורוויץ זצ"ל (הנדפס בסוף מסכת ברכות, דף ה, א) על מה שאמרו בגמרא שהקב"ה הוא כמוכר חפץ לחבירו, אבל שונה מידתו ממידת בשר ודם שהוא מוכר חפץ ועצב אבל הקב"ה מוכר חפץ ושמה, ולכאורה הלא המשל כלל אינו דומה לנמשל שהלא כאשר אדם מוכר חפץ אזי החפץ כבר איננו אצלו כלל אלא רק אצל הלוקח, אבל כאשר הקב"ה נתן את התורה לישראל הרי היא עדיין נותרה גם לו ומדוע קוראת לכך הגמרא שנחשב מוכר חפץ? אלא ביאר הנ"ל שכאשר נתן הקב"ה את התורה לישראל הוא מסר להם גם את הנהגת עולמו, כעת הם אלו שקובעים מה קורה בעולם, הם אלו שמשפיעים במעשיהם על מה שיהיה בכל העולמות כולם העליונים והתחתונים, וממילא בוודאי שנחשב הדבר כמוכר חפץ, שכביכול הוציא הקב"ה ממנו את הנהגת העולם ומסרה לישראל.

"טימאו כל השמנים" - אין משמעות לרוחניות

ובחיד"א נמצא שהביא מהר"י אלגאזי שזוהי הסיבה שהיוונים גזרו על שלושה דברים הללו שבת, חודש ומילה, שמה המיוחד דווקא בג' אלו? ששלושת הדברים הללו מבטאים את הכוח והשליטה של האדם בעולם, השבת מבטאת את זה ש"מעשה אדם עדיף" שלמרות שיש אותות וסימנים בעולם המורים על חידוש העולם בשבת אף על פי כן נצטוונו להעיד ולשמור את השבת ולשבות בה, וכן המילה שהיא תיקון והשלמת צורת האדם על ידי מעשה אדם, וקידוש החודש שנמסר בידי בית דין לקבוע את ראשי החודשים ועל פי זה את כל המועדים, ובזה באו היוונים לכפור, לא בעצם הקיום של הקב"ה אלא ב"חלק ה' עמו", בשותפות של כלל ישראל לכוחות הרוחניים, ביכולת של כלל ישראל להשפיע על מה שקורה בעולם.

וכך גם כותב הרמח"ל בדעת תבונות (קנח) כי "ענין ההפרש שבין המצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה, כי האדם המצווה יש כוח בידו, מסור ממנו יתברך, שיתקן במעשיו התיקונים המצטרכים בבריאה, מה שאינו כן שאינו מצווה", זאת אומרת שכאשר כלל ישראל קיבלו את הציוויים והמצוות בזה נמסר ביד האדם כל ה"תיקונים המצטרכים בבריאה" והמעשים שלו הם שקובעים מה יהיה, האופן שבו יעשה אותם והצורה שבה הוא מתייחס לחובותיו בעולם זה מה שמביא את ההשפעות אל העולם.

וזה ה"חושך" של יוון, לומר שהכל טבע, אין שום השפעה מיוחדת של האדם על הרוחניות של העולם, אין שום התייחסות בכוחות של האדם כלפי החלקים הרוחניים של העולם. וזה הביאור גם במה שהיוונים "טימאו כל השמנים", כיוון שהטומאה היא דבר רוחני, אי אפשר לראות ולחוש אותה, וממילא סברו היוונים שאם אי אפשר לראות ולהרגיש את הטומאה הרי שהיא איננה קיימת, אין שום הבדל בין שמן טמא ושמן טהור, הכל אותו דבר, הטבע של השמן נשאר בדיוק אותו הדבר ואין שום משמעות לרוחניות ולטהרה.

"העמדותי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו"

והנה איתא בגמרא מגילה (יא, א) על הפסוק "לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וגו', לא מאסתים - בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים - בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול, לכלותם - בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר וכו'", ולכאן צ"ב, בשלמא בימי כשדים הוזכרו דניאל וחנניה מישאל ועזריה ובימי המן הוזכרו מרדכי ואסתר שהיו באותה תקופה, אבל בימי היוונים אומרת הגמרא שהיו שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו, והלא הם כלל לא היו יחד באותה תקופה, שמעון הצדיק היה למעלה ממאה וחמישים שנה לפני מתתיהו ובניו וכיצד צירפה הגמרא את שניהם יחד?

אכן, גם שמעון הצדיק היה בתחילת מלכות יון, אבל בתקופה אחרת לגמרי וכפי שמספרת הגמרא (יומא סט, א) "שבקשו כותיים את בית אלוקינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם. באו והודיעו את שמעון הצדיק, מה עשה? לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה, ומיקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידיהן, וכל הלילה הללו [אלכסנדר מוקדון והכותים] הולכים מצד זה והללו [שמעון הצדיק ויקירי ישראל]

הולכים מצד זה, עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה עמוד השחר [וראו אלו את אלו] אמר להם [אלכסנדר לכותים שעמו] מי הללו? אמרו לו יהודים שמרדו בך.

כיון שהגיע לאנטיפטרוס זרחה חמה ופגעו זה בזה, כיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו. אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה? אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי. אמר להם למה באתם? אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעון גויים להחריבו? אמר להם מי הללו? אמרו לו כותיים הללו שעומדים לפניך! אמר להם הרי הם מסורים בידיכם. מיד נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסייהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים [מקום בית מקדשם של הכותים]. כיון שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלוקינו, ואותו היום עשאוהו יום טוב."

תורה עבודה וגמילות חסדים - ומסירות נפש

ונראה שזהו הקשר במה שצירפו את תקופת שמעון הצדיק לתקופת החשמונאים, כי זהו אותו שמעון הצדיק שאומר במשנה באבות "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", הוא לימד והושרש בכלל ישראל שאין שום דבר המקיים את העולם מלבד שלושת הדברים הללו, תורה עבודה וגמילות חסדים, אין שום כוח בעולם שיכול להשפיע חוץ מהכוחות הרוחניים שיש בשלושת הדברים הללו, ובזכות זה, שנים רבות לפני מעשה זה הקדים הקב"ה תרופה למכה והראה לאלכסנדר מוקדון את דמות דיוקנו של שמעון הצדיק בעת שיצא למלחמותיו לכבוש את העולם וכך ניצל בית המקדש מחורבן בידי הכותים.

ובדרך זה המשיכו החשמונאים במסירות נפש עשרות שנים אחר כך, בעת שמלכות יוון כבר התפצלה למלכויות רבות, אבל "יוונים נקבצו עלי" התאחדו כולם כדי להילחם בכלל ישראל, ובאותו זמן כלל ישראל כבר ירדו ממדריגתם הנעלה שהיו בה בזמנו של שמעון הצדיק, שהנה כבר רבו בהם המתיוונים וההולכים בדרך יוון, ובזה נתקיים "לא מאסתים ולא געלתים - שהעמדתי להם את מתתיהו ובניו" שקמו במסירות נפש להילחם ביוונים.

החשמונאים זכו לישועה - למרות שרוב כלל ישראל לא שבו בתשובה

וכל זאת אף על פי שבאותו זמן עדיין המתיוונים היו קיימים בשפלותם כי הם עדיין לא שבו בתשובה, בשונה משאר הגלויות ששם נגאלו על ידי שעשו תשובה ונתכפר להם חטאם, כאן עדיין היו מתיוונים בהמוניהם, ועם כל זה המסירות נפש של היחידים הביאה להם וזיכה לכלל כולו את הגאולה והישועה.

וכך כותב היערות דבש (ח"א דרוש ח) וז"ל "כי בכל צרות שבאו לישראל בצר לישראל ושבּו אל ה' בכל לב, ויצעקו אל ה' וירחם עליהם ויושיעם. אבל בגלות אנטיוכוס גלו ישראל בעוון הפריצים והמלשינים וכדומה, והם פקרו ולא שבו אל ה' כלל ועמדו במרדם, ועדת חסידים אשר היו עם מתתיהו ובניו הם לא היו מעולם בעדת החטאים, ואם כן אין זה מגדר הדין להושיע לישראל, רק ה' חס על עמו והושיעם אפילו בלי תשובה כלל", זאת אומרת שישועת עם ישראל מהיוונים הייתה למרות שעדיין היו בתוכם אותם פושעים ומלשינים, אותם אלו שפרקו מעצמם כל עול ודבקו בתרבות יוון, אבל על ידי המסירות נפש של החשמונאים, על ידי שהתעלמו מכל החשבונות הטבעיים והלכו אך ורק עם האמונה שלהם, עם הידיעה שאין שום כוח בעולם שיכול להזיק להם, בזה הם יצאו למלחמה ובזה הם גם ניצחו.

יודועים דברי הב"ח שכותב (סי' תר"ע) שכל סיבת ביאת היוונים הייתה בגלל ש"התירשלו בעבודה", הם לא נמנעו ח"ו מלקיים מצוות, הם מילאו את חובתם וקיימו את כל המצוות, אבל זה היה באופן של 'התירשלות', כשחסר בקבלת העול, בלי מחוייבות, פעם ככה ופעם ככה, היום מוקדם מחר מאוחר, היום בחשק ושמחה ולמחרת בעצלות וברישול, זה היה התביעה על כלל ישראל, וזה היה התיקון שנעשה על ידי החשמונאים וכפי שממשיך הב"ח וכותב ש"כשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה', על כן נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב", כי כאשר הם מסרו את נפשם, התגברו על הרצונות הטבעיים, כאשר הם הלכו עם החיובים האמיתיים שלהם, אף על פי שהיו אלו יחידים, זכו לנס.

נס חנוכה - מורה דרך לדורות

וכך כותב מורינו המשגיח הגר"ח פרידלנדר זצ"ל "הנהגת ה' זו של שבירת גדרי הטבע בעבור מי שמוסר את נפשו ומוותר על רצונותיו הטבעיים למען ה' יתברך

ותורתו, אשר באה לידי ביטוי בנס השמן בחנוכה, אינה תופעה חד פעמית שאירעה בעבר בחנוכה, אלא מזורה דרך לדורות ומלמדת לכל אחד ואחד הלכה למעשה, שבאותה מידה שאדם מוותר על הנוחיות שלו ומתגבר על טבעו בשביל עבודת ה' - תורה, תפילה, קיום המצוות ותיקון המידות, כך זוכה שהקב"ה מסייע לו ומרומם אותו מעל ליכולת הטבעית הרגילה שלו", זה היה המלחמה של החשמונאים ביוונים, שהיוונים טענו כי אין דבר כזה כוחות רוחניים, הכל כבול בחוקי הטבע, הכל עובד רק לפי הכלל שקיימים באדם עצמו, וזה באו החשמונאים להראות, כי כאשר אדם מכפיף את עצמו אך ורק למלכות שמים, כאשר אדם מקבל על עצמו עול תורה ומצוות באמת, אז הוא אינו כבול לשום מערכת של חוקי טבע, אז הוא נמצא מעל כל הכללים וזוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת.

ומוסיף הגרש"פ זצ"ל ומסיים "ראינו תלמידי חכמים שלא היו כל כך כשרוניים בטעם וזכו להיות גדולי ישראל שאת תורתם אנו לומדים, אין זאת אלא מכיון שמסרו את נפשם וביטלו את כל רצונותיהם בשביל לימוד התורה לכן פתח להם הקב"ה את שערי התורה בהיקף ובעומק הרבה מעל היכולת הטבעית הרגילה של כשרונותיהם", כאשר אדם מוסר את נפשו, את הרצונות שלו למען לימוד התורה, למען קיום רצון ה', נפתחים לו שערים מיוחדים של סייעתא דשמיא, הוא מקבל כוחות שהוא מעולם לא האמין שקיימים בו, הוא מגיע לפסגות שהוא מעולם לא חשב שהוא יכול להגיע אליהם, כיוון שכאשר קיבל על עצמו עול מלכות שמים באמת, הוא כבר אינו כבול לחוקי הטבע, לכשרונות הטבעיים ולכוחות הטבעיים שקיימים בו, הוא שייך למערכת רוחנית, מערכת של התעלות עד אין קץ.

לחיות כמו יהודים

וידועים הדברים שכתב החפץ חיים על מה שאמר בלעם הרשע "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו", בלעם רואה את כלל ישראל, את הרוממות והייחודיות שלהם ושואף ומשתוקק למות כמו יהודי, אבל, אמר החפץ חיים, אנחנו היהודים יודעים ודורשים מעצמנו ומחנכים את בנינו לא רק למות כמו יהודים אלא לחיות כמו יהודים, שגם כאשר מתעוררים אצלינו רצונות ונגיעות כאלו ואחרות, אנחנו יודעים להגביל את עצמנו, לומר זה מותר וזה אסור, זה אמת וזה שקר, וגם כאשר נראה לפעמים שראוי לעשות כך או אחרת בגלל כל מיני סיבות ונגיעות אישיות אבל אנו יודעים שהמעמד

שלנו מחייב התנהגות אחרת, שכך לא מתנהג בן מלך, שכך לא נוהג מי שלומד תורת ה', אנו משתדלים ומתגברים שלא כל דבר שאנחנו רוצים לראות ולשמוע ולדבר ואפילו לחשוב אכן ראוי לעשות כך, וגם אם לא תמיד זה נעים ולא תמיד זה קל אבל זהו 'לחיות כמו יהודי', זוהי מסירות נפש תמידית ויומיומית, מסירת הרצונות לידי שמים.

וכך כותב הרב דסלר במכתב שכתב לתלמיד (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 345) וז"ל "עבודת תלמדני כי אין דבר שאי אפשר אם זוכים לסייעתא דשמיא", כאשר יש לאדם סייעתא דשמיא אזי הוא איננו מוגבל כלל בכוחותיו, הוא מעל המערכת של הכוחות הטבעיים, הוא מקבל כוחות רוחניים להגיע לגבהים עצומים ולדרגות שאין ביד בן אנוש להגיע אליהם בכוחות עצמו, אבל איך זוכים לסייעתא דשמיא זו? ממשיך הרב דסלר וכותב "כשעושים במרץ ומסירות נפש למען לימוד התורה הקדושה, אז ה' יתברך מסייע בדרך נס ממש ורואים ברכה והצלחה בכל אשר יפנו, אבל העיקר שיעשה בנפש חפצה, ועד כמה שאפשר לשם שמים", זו הצורה לזכות לסייעתא דשמיא, כאשר עושים מתוך תשוקה ורצון אמיתיים, כאשר מתגברים על כל הרצונות וכוחות הטבע למען לימוד התורה הקדושה, אז זוכים שההנהגה איתנו מן השמים היא מעל לדרך הטבע, אז מקבלים כוחות מיוחדים להצליח ולהתעלות.

הניצחון על היוונים - ריבוי של רוחניות בימים הללו

זה מה שלימדו אותנו החשמונאים בימים ההם בזמן הזה, שהמסירות נפש וההתגברות על הרצונות היא הכוח להתגבר על כל כוחות הטבע, על כל התרבות יוון שמאמינה אך ורק בכוחות הטבעיים של האדם, וזו המלחמה המתחדשת בכל יום ובכל עת והכוחות וההשפעות שמתחדש אצלינו בכל שנה ושנה בחנוכה, שיוצאים לפועל על ידי החיזוק בלימוד התורה ובשקידתה מתוך התמסרות והתמדה, מתוך התגברות על הרצונות הטבעיים, מתוך הקרבת השאיפות הגשמיות וביטולם זוהי ישועתנו הנפלאה.

ואכן היצר יודע כי חיזוק אמיתי ברוחניות בימים הללו הרי זה "כגחלים אתה חותה על ראשו", זהו גזר דין מוות בשבילו ומנסה בכל כוחותיו להפריע ולמנוע מאיתנו להגיע לזה וכפי שכבר מופיע בפוסקים שכבר בזמנם היו בימי החנוכה אנשים שהיו מתעסקים בענייני הבל ורעות רוח וכלשונו של הביאור הלכה "ובעוונותינו הרבים יש אנשים שתחת זמירות ותשבחות שראוי להלל לה' יתברך על הניסים שעשה לנו הם מרבים בשחוק הקרטין והרבה הרעישו הספרים הקדושים על זה והשומר נפשו ירחק מזה".

זה היה מהות נצחונם של החשמונאים על היוונים, לא הניצחון הגשמי בלבד אלא בעיקר הניצחון הרוחני, הכרה שהחדירו בכלל ישראל שלא הטבע הוא העיקר אלא הרוחניות שבעולם ושיש ביד כל איש ישראל לפעול ולעשות כדי להשפיע על העולם ועל הרוחניות שבו. וזו הסיבה, מבאר מרן הגרי"ז זצ"ל, שאמרו בגמרא (שבת כא, ב) שחז"ל לא קבעו את ימי החנוכה באותה שנה שבה ניצחו החשמונאים את היוונים אלא "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה", למרות שלכאורה מן הראוי לקבוע ימים להודאה מיד בסיום המלחמה ולא לשנה אחרת שבה הרגשות כבר קהו וההתרגשות כבר שככה, אך הא גופא, השמחה וההודאה לא הייתה רק על עצם הניצחון במלחמה בלבד אלא על הניצחון הרוחני, על ההתבדלות מתרבות יוון, ולכן הוצרכו לחכות לשנה אחרת כדי לראות ולבחון האם באמת הצליחו לנצח את טומאת יוון, האם הצליחו להתגבר על ה"להשכיחם תורתך", ורק כאשר ראו שאכן הצליחו במסירות נפשם לקבוע בנפשות ישראל את האמת האמיתית, את האמונה בקב"ה שהוא היחיד הפועל בעולם ושאין שום כוח לטבע, אז קבעו את שמונת הימים הללו "להודות ולהלל לשמך הגדול, על ניסיך ועל נפלאותיך ועל ישועתך", הקב"ה יזכנו שיעשה לנו ניסים ונפלאות כמו בימים ההם בזמן הזה אכי"ר.

(נמסר בישיח"ק יום ב' אור לכ"ו כסלו, נר ב' דחנוכה תשפ"ג)

מאמר ג'

מהות 'להשכיחם תורתך' – 'חשכה זו יון'

כיצד משכיחים את התורה?

הנה במשך ימי החנוכה אמרנו מדי יום בתפילת על הניסים "כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ולכאורה יש להבין, בשלמא אם מה שרצו היוונים לגזור זה 'להעבירם מחוקי רצונך' מובן כיצד הם יכלו לעשות זאת, שכן יכולים הם למנוע מאנשים לקיים מצוות על ידי שומרים ועונשים, אבל כיצד יכולים הם 'להשכיחם תורתך', הלא מה שכבר למדו נמצא במוחם וכיצד שייך להשכיח מהם את זה. ואף כי נכון הדבר שכאשר אדם איננו לומד אזי הוא משכח תלמודו שכן "אם תעזבני יום יומיים אעזבך" (עי' רש"י דברים יא, ג) אבל זה בא ממילא, זוהי תוצאה, ומה שייך לומר שמלכות יוון עמדה עליהם 'להשכיחם תורתך'?

אמנם, מצאנו בדברי המסילת ישירים שכותב שישנם דברים הידועים ומפורסמים לכל ובכל אופן שייכת בהם שכחה והעלם כנגד כל הגיון וסברא וכמו שכותב בהקדמתו שישנם "דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמיתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה", דבר זה קיים למרות שהוא נגד כל הגיון וסברא. וכיצד באמת שייך דבר כזה? כיצד יכול להיות שישנם דברים שאין עליהם שום מחלוקת, כולם מכירים בנכונותם ואמיתתם והם ידועים ומפורסמים אצל כולם ובכל אופן נחשבים הם כנשכחים ונעלמים מבני אדם? כיצד ייתכן הדבר?

אדם שוכח מה שנגד רצונו

אלא הכלל הוא שכל דבר שהוא נגד רצונו של האדם הרי הוא כשכוח אצלו, כיוון שכאשר אדם איננו רוצה אז גם אם הוא יודע ומבין ומכיר בחשיבותו של הדבר אבל הרצון שלו גורם לו לדחוק את הידיעות הללו לאיזה פינה בראש שהוא כלל לא זוכר את חשיבות הדברים ואת ההכרה השכלית בחשיבותם.

לשם חתרו היוונים. הם רצו להביא את כלל ישראל למצב שבו מה שישלוט בהם זה הרצונות שהיוונים יכניסו להם לראש וממילא כאשר הם יילכו אחר הרצונות שלהם ממילא תידחק התורה שבמוחם לפינה נידחת, הם כלל לא יזכרו שפעם הייתה להם תורה וציוויה, כי הרצון שבהם ישלוט על כל מעשיהם. זה נקרא להשכיחם תורתך.

ונתבונן יותר בעומק הדברים. שלמה המלך אומר בקהלת (ב, יג) **"ראיתי שיש יתרון לחכמה מן הכסילות האור מן החושך"**. ולכאורה פשוטו של מקרא צריך תלמוד, הלא כאשר באים לומר שיש יתרון לדבר מסויים יש להשוותו למשהו אחר שדומה לו ואז להראות את היתרון שלו על פני החיסרון של זולתו. לדוגמא אם אנו רוצים להראות את היתרון של אור החשמל צריכים אנו להשוותו לאור הנר ולהראות עד כמה זהו אור חזק ובהיר וזהו אור חלש ורועד, אך בוודאי לא נשווה את האור למשהו שהוא הפוך ממנו ואם כן מה הכוונה שיש יתרון לחכמה מן הכסילות כמו יתרון האור מן החושך, הלא לאור על פני החושך אין כל יתרון שכן הם שני דברים הפכיים זה מזה לחלוטין?

שתי דרכים להשגת החכמה

אלא הביאור הוא כי ישנם שני דרכים כיצד להגיע אל השגת החכמה. משל למה הדבר דומה? לשני אנשים שנכנסו למערה חשוכה ששום קרן אור מבחוץ איננה חודרת פנימה והם נדרשים לשהות שם למשך תקופה. האחד מהם ניסה להסתדר בחשכה, הוא הלך בחשך פסיעה אחר פסיעה, נפל ונחבט, בגדיו נקרעו ופניו התלכלכו אבל בסופו של דבר לאחר מספר ימים הוא למד כיצד להסתדר במערה החשוכה בלי למעוד וליפול, בלי לקרוע את בגדיו ולהתלכלך. הוא למד היכן ישנו מכשול והיכן נמצא כל דבר. חבירו לעומת זאת בחר בדרך אחרת, הוא הביא פנס גדול המאיר את כל פנים המערה וכעת יכול הוא להלך בתוכה כבר ברגע הראשון ללא כל חשש וללא כל פגיעה.

במבחן התוצאה שניהם כעת יודעים להסתדר היטב עם החיים במערה, אך הראשון למד זאת מתוך הנסיון המר, מתוך החושך המוחלט, לאחר אינספור נפילות וחבטות ונסיונות בלתי מוצלחים, ואילו חבירו חסך מעצמו את הנפילות המיותרות כאשר האור שהביא האיר לו את כל המכשולים הנחבאים תחת מעטה החשכה.

זה הלימוד העצום שבא ללמד אותנו החכם מכל האדם, את שתי הדרכים הללו בהשגת החכמה, יש השגת החכמה מתוך החושך, מתוך הנסיון והטעיה, מתוך אינספור

נפילות וחבטות, ויש את מי שהשיג את החכמה ודרך החיים מתוך האור שהאיר לו את הדרך. הפסוק אינו מדבר על חכמה וטיפשות, אלו אינם שני הפכים, אלא הוא מדבר על שני סוגי חכמה, יש חכמה הבאה מתוך הסכלות, מתוך החושך, מתוך הטעיה והגישוש בעלטה, ויש חכמה שיתרונה מוכח, זוהי החכמה הבאה מן האור, החכמה שברגע אחד של אורה מראה לנו את הדרך באופן ברור, בלי ליפול ולהיחבט.

אור חכמת התורה מול חכמת חשכת יוון

שני סוגי החכמה הללו היא ההבדל בין חכמת התורה לחכמת יוון. חכמת התורה היא פנס שמאיר לאדם את המערה החשוכה, היא מגדל אור המראה לאדם את הדרך שהוא צריך ללכת בה כל חייו, זוהי חכמה של לכתחילה, חכמה שכולה אור ומי שזכה לה יכול להתמודד בחשכת המערה ללא כל קושי. לעומתה, הלא כבר נאמר "חכמה בגויים תאמין" (עי' איכה רבה ב, יג) אבל החכמה שלהם באה מתוך הסכלות, מתוך הנסיון המר של התמודדות בחשכה, החכמה שלהם באה רק מתוך הכרת השכל המצומצמת שלהם הבודקת ובוחנת כל דבר במעבדה, תחת עיני בשר, ולאחר אינספור כשלונות ונפילות הגיעו למסקנה שדרך אחת מסויימת היא הנכונה והראויה, היא שתמנע מן האדם את הנזקים והנפילות. חכמה כזאת היא חכמה של בדיעבד, של בריחה מנזקים, והיא קיימת אפילו אצל בעלי חיים היודעים להתרחק ולהציל את עצמם מכל דבר שמזיק ומסוכן להם.

זוהי החכמה היוונית, החכמה של טומאת יוון שלא נותנת שום משקל וחשיבות למה שלא עובר דרך המעבר הצר של השכל האנושי וכדברי הרמב"ן (ויקרא טז, ח) בדבר "היווני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת", רק מה שמובן לו בשכל, רק מה שיכול להבחין בכלי המעבדה שלו זהו האמת וכל השאר לא קיים...

ולשם רצו היוונים לקחת את חכמת התורה, הם חיפשו לתרגם את התורה ליוונית כלומר להוציא ממנה רק את החכמה השכלית, החכמה שיכולה להבחין ולהיבדק בשכל אנושי, שיכולה להיכנס בגבולות השכל האנושי הקטן שלהם. וזה הכוונה "ופרצו חומות מגדלי וטימאו כל השמנים" וכפי שכותב המהר"ל שטימאו דווקא את השמנים כיוון

שהשמן הוא סמל האור ואת האור הזה הם רצו להחשיך, הם רצו שהחכמה תבוא דווקא מתוך חושך הנסיון, דווקא מתוך ההבנה השכלית והאנושית ולא מתוך אור התורה.

להשכיחם תורתך' - סולם ערכים חדש

וזהו הביאור במה שהיוונים רצו 'להשכיחם תורתך' על ידי שינוי סדר העדיפויות, על ידי יצירת סולם ערכים חדש של הערכה לעצמאות מחשבתית, לא עוד הסתופפות לאור התורה, לא עוד כניעה למסורת ישראל, מהיום יש חכמה חדשה 'חכמת חשכת יוון', חכמה שכבולה למסגרת התבונה האנושית ורק היא זאת שתקבע לאדם מה עליו לעשות. וממילא כאשר החכמה נתונה לפרשנות אנושית היא נתונה לגחמותיו ורצונותיו הגשמיים של האדם שמשכיחים ממנו את הידיעות שלו, את התורה שלו, את כל הרוחניות שלו. זהו מהותו של 'להשכיחם תורתך'.

לסיכום הדברים, הפליא במילותיו רבינו הרמח"ל בתחילת ספר 'דרך עץ חיים' וז"ל "וזה תראה, כי שנים הם בתבונה אחת נבראו: שכל האדם והתורה המשכלת אותו. על התורה נאמר (ירמיה כג כט) "הלוא כה דברי כאש נאום ה'", והודיענו בזה, כי אמת הדבר, שהתורה היא ממש אור אחד ניתן לישראל לאור בו, כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול, שאינן אלא ידיעת דבר-מה אשר ישיג השכל בטרחו. אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה, אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי מרומים בדרך הארה ופעולה חזקה. והוא דבר החכם (משלי ו, כג) "ותורה אור" - אור ממש, ולא חכמה לבד, ולא שמראה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש".

מלחמת גוג ומגוג - מסורת ישראל מול עצמאות מחשבתית

כשיש לנו את האור של התורה שמאיר לנו את הדרך באור ממש, אזי רואים לא רק דברים שיכולים להיבחן במעבדת השכל של יוון, כשיש את האור אפשר לראות הרבה יותר מזה. וזה המלחמה שבין אור התורה לבין חכמת יוון שממשיכה עד היום, כל ימי עקבתא דמשיחא עד מלחמת גוג ומגוג שאף הם צאצאים של יוון, שבהם החוצפה יסגא, תגדל ותתרבה ותעקור כל הכרה ויחס של כבוד, הערכה וחשיבות לחכמת התורה ואורה, החוצפה שתבטל כל הכנעה כלפי מה ש'לא מובן' בשכל האנושי, כל מה שלא

עובר במעבר הצר של התפיסה האנושית, כשכנגד זה עומדים כל החכמות החיצוניות של תרבות יוון ופותרים את שעריהן, שערי ה'חכמה' וה'השכלה' של יסודה מתוך הטעייה בחשיכת העולם הזה.

זה הלימוד שלנו מימי החנוכה, זהו הנר שניקח איתנו לשאר ימות השנה שיאיר לנו את חיי היום יום שלנו באור התורה, שנוכל לקחת את ההתעוררות הזו להתפיס אותה בחיי המעשה, שלא יישאר רק בגדר רעיון יפה בעלמא אלא לראות בפועל כיצד המעשה הנכון לעשותו, ואז נזכה ש"בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", אז תהיה לנו הסייעתא דשמיא הגדולה, אז תהיה לנו הישועה והגאולה בקרוב במהרה בימינו אכי"ר.

(מתוך שיחה שנמסרה בישיה"ק יום ב ב טבת תשפ"ב)

אמרו בשם המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל
שמי ששכח הודאת 'על הניסים' אינו חוזר,
אולם מי ששכח 'מודים' חוזר,
ש"על ניסך שבכל יום עימנו" זה העיקר וזה לעיכובא.

